

We Lwowie, dnia 9. marca 1907.

Aleg. 212

Sprawozdanie

komisji wodnej o przedłożeniu rządowem z dnia 26. lutego 1907 zawierającym projekt ustawy zmieniającej ustawę z dnia 18. września 1901 D. u. k. Nr. 103 przez włączenie regulacji górnych biegów rzek i ich dopływów tudzież zabudowań potoków górskich.

Wysoki Sejmie!

Naturalnem następstwem położenia geograficznego naszego kraju jest, że regulacja rzek ma dla nas pierwszorzędną doniosłość ekonomiczną.

W ostatnich czasach Rzeczypospolitej zarówno jak już za rządów austryackich w naszym kraju zwracano na to uwagę i czyniono starania, aby ten tak ważny postulat kraju jak najprędzej został spełniony. W pierwszej epoce roboty już w części wykonane przerwało a plany wyrobione zniszczyło wstrząśnienie polityczne a w drugiej wszystkie starania rozbijały się o obojętność Władz centralnych, które odpowiednich funduszków dla Galicji udzielić nie chciały.

Ile razy Reprezentacya naszego kraju podnosiła głos ku Wiedniowi, wykazując potrzebę regulacji rzek, tyle razy zwracała z dobrem zrozumieniem rzeczy uwagę na konieczność równoczesnego ubezpieczenia górnych biegów przez zabudowanie dzikich potoków tudzież zalesienie stoków górskich (uchwały w Sejmie z 17. października 1884 określają już tę konieczność dokładnie). Zaznaczyć tu należy, że równocześnie zawsze podnoszono, że ze względu na jednolitość i jakość wykonania robót kierownictwo każdej rzeki w całym jej przebiegu od źródła aż do ujścia powinno spoczywać w ręce jednolitej i sprężystej władzy.

Uchwały Sejmu z owego czasu projektowały przedsięwzięcie tych robót z udziałem kraju w 27% a Rządu w 73%.

Projekt ustawy państwowej wniesiony przez Rząd w r. 1885, obejmował wszystkie postanowienia uchwał naszego Sejmu z tą jedynie zmianą, że udział w kosztach miał być rozłożony znacznie mniej korzystnie dla kraju, bo w stosunku 60% do 40%.

Projekt ten niestety nie stał się ustawą, choć dla innych prowincji austryackich ustawy obejmujące zupełną regulację rzek równocześnie uchwalone, błogie tym krajom przyniosły skutki. (Tyrol ust. 13. marca 1883 stosunek udziału w kosztach: państwo 73% kraj 27% — Karyntya ust. 27 kwietnia 1884 stosunek udziału w kosztach: państwo 60% kraj 40%).

W tym samym czasie inne kraje Europy: Francya począwszy od r. 1840, Szwajcarya, Bawarya, a nawet Węgry regulowały swoje rzeki z równoczesnem zabudo-

waniem potoków górskich i zalesieniem stoków górskich i wszędzie z wyjątkiem Węgier, gdzie użyto niewłaściwych sposobów i systemów, skutki tych robót były uadzwyczajnie doniosłe i dla tych krajów korzystne.

Nasz Sejm z energią zdwojoną ponawiał swoje wezwania z r. 1884 w latach 1890, 1892 i 1894, kładąc w każdym razie nacisk na zabezpieczenie górnych biegów rzek. Rezultatem tych zabiegów i uchwał były jednak tylko regulacye niewielu rzek i to na nieznacznej przestrzeni jak Dniestru, Soły i Łomnicy. Bez bezpośredniego związku ze systematyczną regulacją powstaje po wydaniu ustawy melioracyjnej sekcya c. k. oddziału leśno-technicznego dla Galicyi i Bukowiny w Przemyślu, później przeniesiona do Sambora, celem zabudowania najszkodliwszych potoków górskich — jej działanie w dorzeczach Skawy, Białej i górnego Dniestru — bardzo zbawienne w skutkach, mając jednak na celu ubezpieczenie potoków i stoków górskich dla salwowania ludności i własności gruntowej okolicznej, nie może być uważane za część regulacji rzek.

Dopiero ustawa z 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103 w związku z ustawą państwową z 11. czerwca 1901 Dz. p. p. Nr. 66 zapewniła regulację szeregu rzek w kraju, które mają znaczenie dla dróg wodnych, tą samą ustawą państwową zapowiedzianych.

Ustawa ta jednakowoż wbrew często ponawianym żądaniom Sejmu i Wydziału krajowego nie objęła zupełnie górnych biegów rzek, owszem wyłączyła je wyraźnie §-em 14-ym przez odesłanie ich do kategorii robót wykonywanych z funduszu melioracyjnego.

Ponieważ regulacye częściowe obejmujące średnie i dolne biegi rzek nie mogą być uważane szczególnie w naszym kraju ani ze względu na interesa ludności nadbrzeżnej ani ze względu na drogi wodne za wystarczające, przeto tak Wydział krajowy jak i nasza Reprezentacya w Wiedniu wszelkich dokładali starań, aby w obręb regulacji wciągnąć górne dorzecza rzek kanałowych. Kwestya ta była przedmiotem długich układow, aż wreszcie Ministerstwo spraw wewnętrznych reskrypsem z dnia 5. października 1903 l. 40.561 rzeczywiście potrzebę regulacji górnych biegów rzek kanałowych przez rozszerzenie ram zakreślonych ustawą z 18. września 1901 uznało. Ministerstwo zastrzegło sobie jednak decyzję, które rzeki i o ile mają być regulowane na podstawie osobnego zbadania, czy mają one wybitne i bezpośrednie znaczenie dla dróg wodnych.

W myśl tego reskryptu przedłożyło też Ministerstwo w r. 1905 swoją decyzję reskryptami z 23. września 1905 L. 30.646 i 3. listopada 1905 L. 48.322 co do objęcia w ramy regulacji górnego dorzecza Soły i Skawy wraz z projektem odpowiedniej ustawy. Ustawa ta jednakowoż nie przyszła na porządek dzienny Wys. Sejmu.

Obecnie reskrypsem z 19. lutego 1907 L. 5.746 przedkłada Ministerstwo projekt ustawy, obejmującej bardzo znaczne rozszerzenie regulacji rzek kanałowych z włączeniem pobocznych dopływów tychże rzek w górnym biegu.

Proponowana obecnie ustawa ma dla naszego kraju niezmiernie znaczenie i choć nie obejmuje wszystkich rzek w dorzeczach Wisły i Dniestru, to jednak stawia będące już w toku roboty regulacyjne na silnej i trwałej podstawie i w ten sposób zapewnia, że ogromne fundusze, które tak Rząd jak i kraj na to poświęcą, będą produktywnie użyte.

Jest to wielką zasługą naszej Reprezentacji we Wiedniu, a nie mniej też i odwodem życzliwości ze strony Władz centralnych, że tak wielki postęp na tem polu czynionym będzie, bo choć wprawdzie inne prowincye monarchii już równocześnie z ustawą o regulacji rzek kanałowych uzyskały zapewnienie regulacji, zabudowy potoków i budowy zbiorników dalej idące niż te, które nasz kraj otrzymał ustawą z dnia 18. września 1901 i otrzyma przez ustawę obecnie proponowaną, to jednak nie mniej niesprawiedliwość naszemu krajowi dotąd czyniona zostanie nieco złagodzoną.

Stosunki w innych krajach monarchii w porównaniu do Galicyi są następujące: Przestrzeń tych krajów w stosunku do całej przestrzeni, której wody ku drogom wodnym zmierzają, wynosi:

Morawia 11·7⁰/₁₀₀, Czechy 27·4⁰/₁₀₀, Galicya 41·4⁰/₁₀₀.

Z funduszu kanałowego (75 milionów) otrzymały te kraje po rok 1912:

Morawia 9,420.000 K, Czechy 35,000.000 K (oprócz tego 3 miliony K z funduszu melioracyjnego), Galicya 19,398.600 K.

(Morawia mocą ustawy z 10. marca 1903 Dz. u. kr. Nr. 27., Czechy na mocy ustawy z 13. lutego 1903 Dz. u. kr. Nr. 31., Galicya na mocy ustawy z 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103.)

W stosunku procentowym do całej sumy 75 milionów otrzymała zatem Morawia 12·56%, Czechy 44·66% a Galicya 25·86%, choć jej przestrzeń wynosi 41·4% przestrzeni budową dróg wodnych zainteresowanej,

Przez ustawę obecnie przez Rząd przedłożoną otrzymać ma Galicya jeszcze 4.500.000 K, przez co jej udział z 25·86% postąpi na 31·8%. Jest to niewątpliwy postęp i zmniejszenie krzywdy w roku 1901 naszemu krajowi wyrządzonej,

Przez dalsze datki państwowe po roku 1912, tą ustawą choć w ogólnych zarysach zapowiedziane, polepszy się nasze położenie w stosunku do innych krajów monarchii znacznie i biorąc rzecz teoretycznie w stosunku do powierzchni, pokrzywdzenie zniknie. Czy jednak i w jakim stopniu jeszcze wtedy nie będzie pokrzywdzenia rzeczywistego w stosunku do potrzeb rzeczywistych, tego dziś ściśle obliczyć nie można.

To jednak już teraz stwierdzić trzeba, że jeszcze i na robotach niniejszym projektem ustawy zapowiedzianych nie kończy się wielkie dzieło regulacji naszych rzek, a to z dwóch powodów:

Najpierw ze względu na to, że ustawa obecna nie uwzględnia zupełnie regulacji dopływów rzek kanałowych wpadających do nich w biegu średnim np. Wieprzówka (Skawa), Krzyworzeka, Stradomka (Raba), Łososina (Dunajec) i inne poboczne Stryja, Dniestru itd. a wypuszcza wiele dopływów górnych (Wisłoki, Ropy, Jasiołka, (Wisłoka) Górny Wisłok, Solinka z Wetliną (San), Hoczewka (San), Tyrawka (San) Sukiel (Świca).

I pierwsze i drugie nie uregulowane będą nadal niszczyć brzegi i przynosić szkodę mieszkańcom nadbrzeżnym a mając źródła w niezalesionych górach, mogą przez ruch żwirów nawet regulacji kanałowych rzek szkodzić.

Dzieło regulacji i z tego względu nie będzie skończone, bo zostanie w kraju jeszcze ogromna ilość rzek riekanałowych (można powiedzieć większa połowa), która pozostanie w całym swoim rzebiegu nietkniętą, w stanie dzikim.

Nie zupełnie bezpodstawne mogą być też obawy, że wskutek dość ograniczonego funduszu do dyspozycji przed rokiem 1912 w wielu miejscach roboty na średnich przestrzeniach będą musiały być wykonane bez względu na to, że w górnym biegu żadne zabezpieczenie dla tych robót jeszcze nie nastąpiło, co zawsze z wielkim niebezpieczeństwem jest połączone.

Komisya wodna wita z zadowoleniem postanowienia §. 3., który przewiduje wykonanie niektórych robót przez Wydział krajowy z tego względu, że, pomimo znacznego zwiększenia agend przez nowe roboty, przeciążenie władz rządowych, które dotychczas wyłącznie roboty regulacyjne przeprowadzają, nie będzie tak wielkie. Zresztą próba w tym względzie została już zrobioną w innych krajach monarchii np. w Czechach, Morawii i Austrii dolnej, gdzie Wydziały krajowe w części lub wyłącznie te roboty przeprowadzają; komisya wodna jest przekonana, że nasz Wydział krajowy, który już tyle robót regulacyjnych z pomyślnym skutkiem i tak tanio wykonał, zadaniu temu zupełnie sprostą.

Niemniej podnieść należy, że ustawa projektowana przyczyni się do asanacji i rozwoju stolicy kraju.

Przechodząc do kwestyi przeprowadzenia niniejszej ustawy w praktyce, musi komisya wodna zwrócić uwagę, że wobec dość znacznego funduszu do przebudowania przeznaczonego, który wyniesie 1,500.000 K. rocznie (7,500.000 K. po rok 1912), począwszy od roku 1908 dotychczasowy personal techniczno-lesny sekcji Samborskiej zupełnie nie wystarczy. Przed rokiem 1908 generalny program nie będzie mógł być ułożonym i przez Ministerstwo zatwierdzonym. Wykonanie robót jeszcze bardziej utrudnione będzie przez to, że prawdopodobnie połowa tej rocznej dotacyi będzie przebudowaną w Galicyi zachodniej i dorzeczu Wisły a połowa w dorzeczu Dniestru i Pełtwi. Do wykonania takiej pracy potrzeba 15 techników lasowych najmniej.

Ponieważ sekcya Samborska liczy wedle szematyzmu na r. 1907 tylko 13 techników lasowych (oprócz kierownika), którzy będą zajęci jak dotąd projektowaniem i wykonywaniem robót subwencyjowanych z funduszu melioracyjnego państwowego i do-

tacy dyspozycyjnej na drobne melioracje, zachodzi potrzeba powiększenia personalu leśno technicznego od r. 1908 o 15-u techników lasowych najmniej.

Ze względu na to, że roboty te jednak będą miały szerszy zakres niż te, które sekcya Samborska dotąd wykonywała jest wskazaniem, aby ci nowi technicy mieli o ile możliwości zupełne wykształcenie techniczne nietylko leśne ale i inżynierskie. W tym celu należałoby rozszerzyć akcyę Rządu na polu kształcenia młodych wykonawców tych robót w sposób podobny, jak się to dzieje dla inżynierów melioracyjnych.

Dalej z uwagi, że decyzya co do zabudowań w dorzeczu rzek kanałowych należy do komisji krajowej, mającej swą siedzibę we Lwowie, okazuje się nieodzownem przeniesienie sekcji ze Sambora do Lwowa i utworzenie ekspozytury dla dorzecza Wisły w Krakowie.

Komisya wodna przywiązuje wielkie znaczenie do budowy zapór i zbiorników i w czasie powstania znacznej ich liczby w kraju za bardzo pożądaną tak ze względu na powstrzymanie zbyt wielkich mas wody, odrazu w czasie wylewu do koryta rzek wpadających, jak ze względu na ujednostajnienie siły wodnej przez ciągły a umiarkowany odpływ. Z tego też powodu, komisya wodna uważa za wskazane budować te zbiorniki tam, gdzie już są zakłady przemysłowe, któreby te korzyści zaraz wyzyskać mogły.

Komisya wodna uważa zaprojektowanie większej liczby mniejszych zbiorników i to na rzekach bocznych za więcej wskazane, niż stawianie bardzo wielkich a w mniejszej liczbie, ze względu na wielkie niebezpieczeństwo dla mieszkańców w razie przetrwania wielkiego zbiornika i wobec braku doświadczenia naszych organów technicznych w budowie takowych. W ten sposób także umożliwi się średniemu przemysłowi na większej przestrzeni kraju korzystanie z siły wodnej, co jest niezmiernie ważnem, bo wobec stosunków krajowych nie powstaną tak prędko ogromne zakłady przemysłowe, któreby wyzyskały całą siłę wielkich zbiorników.

Komisya wodna wnosi zatem:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm uchwała załączony % projekt ustawy.

II. Sejm wzywa c. k. Rząd:

a) ażeby jak najrychlej przeniósł sekcję c. k. oddziału leśno-technicznego dla zabudowań potoków górskich ze Sambora do Lwowa, przydzielając takową do Namieśtnictwa i utworzył ekspozyturę tej sekcji w Krakowie dla wykonania zabudowań potoków w dorzeczu Wisły;

b) ażeby jak najrychlej powiększył personal galicyjskiej sekcji c. k. oddziału leśno-technicznego dla zabudowań potoków górskich o potrzebną ilość techników lasowych;

c) ażeby wzmocnił sekcję galicyjską c. k. oddziału leśno-technicznego specjalnie w tym celu wykształconymi inżynierami i utworzył osobne stypendya dla ukończonych słuchaczy inżynierii celem umożliwienia im uzupełnienia studyów w sekcji leśnej c. k. akademii rolniczej w Wiedniu, podobnie jak dla inżynierów melioracyjnych;

d) aby projekty regulacyjno-techniczne regulacji, zabudowania potoków i zapór wypracowywał w formie jednolitej, obejmującej części rzek ze sobą złączone i całość tworzące;

e) aby ewentualne rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy w najkrótszym czasie w porozumieniu z Wydziałem krajowym wydał w takiej formie, aby roboty były prowadzone pod jednolitym zarządem razem z regulacją innych przestrzeni rzek.

Zastępca przewodniczącego:

Kolischer w. r.

Sprawozdawca:

K. Lubomirski v. r.

U s t a w a

z dnia . . . . . zmieniająca ustawę z dnia 18. września 1901, Dz. u. kr. Nr. 103, o regulacyi rzek wykonaną się mającej w myśl §. 5., ustępu 1. ustawy z dnia 11. czerwca 1901, Dz. p. p. Nr. 66, w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem przez włączenie regulacyi górnych biegów rzek i ich dopływów, tudzież zabudowań potoków górskich.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje :

§. 1.

Regulacya niżej wymienionych górnych biegów rzek i ich dopływów, tudzież zabudowanie niżej wymienionych potoków górskich, które po myśli ustawy z dnia 11. czerwca 1901, Dz. p. p. Nr. 66, o budowie dróg wodnych i wykonaniu regulacyi rzek (§. 5. ust. 1.) mają szczególne znaczenie dla dróg wodnych mających się zbudować wedle §. 1., lit. *d*) tej ustawy w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem mają być wykonane na wspólny koszt państwa i kraju.

1. regulacya i zabudowanie dopływów górskich Soły wraz z budową zapór dla urządzenia zbiorników wody;

2. regulacya Skawy od Jordanowa do miejscowości Skawy i uzupełnienie potoków górskich w jej dorzeczu wraz z budową zapór dla urządzenia zbiorników wody;

3. regulacya Raby od Lubienia do Chabówki wraz z korekcyą i zabudowaniem dopływów górskich;

4. Regulacya Białego Dunajca od Nowego Targu do Zakopanego, Czarnego Dunajca od Nowego Targu do Kościelisk, Białki tatrzańskiej od ujścia do Dunajca do Jurgowa, Brzegów, tudzież korekcy a i zabudowanie dopływów Dunajca wraz z budową zapór dla urządzenia zbiorników wody;

5. korekcy a i zabudowanie dopływów Popradu,

6. uzupełnienie zabudowań potoków górskich w dorzeczu Biały wraz z regulacyą górnego biegu Biały od Grybowa do Izb;

7. regulacya Wisłoki od Żmigrodu do Rozstajnego;

8. regulacja Ropy od ujścia do Wisłoki aż do ujścia potoku Zdyni;
  9. regulacja Wisłoka od Frysztaka po Haczowa wraz z zabudowaniem potoków Ryjak, Kosina i Lubatówka.
  10. regulacja potoków Mleczki od ujścia do Wisłoka aż do połączenia obu potoków Mleczek;
  11. regulacja Sanu od Liska do Rajskiego wraz z korekcyą i zabudowaniem potoków: Olszanki, Osławy, Stupnicy i Sanoczka;
  12. regulacja Wiaru od Niżankowic do ujścia potoku Łomny, tudzież regulacja potoku Wyrwy z dopływami;
  13. regulacja Dniestru od Kornalowic do ujścia potoku Mszańca wraz z korekcyą i zabudowaniem potoków Jabłonki, Leniny, Mszańca, Bystrzycy i Czerchawy;
  14. regulacja Strwiąża od Biskowic do Ustrzyk dołnych, wraz zabudowaniem potoku Łodynka i debry pod Chyrowem;
  15. regulacja Stryja od Turki do Wysocka, wraz z zabudowaniem potoków Boryńka i Brzyczka, i budową zapór dla urządzenia zbiorników wody;
  16. regulacja Oporu od ujścia do Stryja aż do Tuchli wraz z korekcyą i zabudowaniem potoków górskich, tudzież budową zapór dla urządzenia zbiorników wody;
  17. korekcyą i zabudowanie potoku Witwicy w dorzeczu Świcy;
  18. zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Łomnicy;
  19. zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Bystrzycy Sołotwińskiej i Nadwórniańskiej.
  20. budowle w górnym biegu szeki Pełtwi i jej dopływów w obrębie stołecznego miasta kraju Lwowa.
- Przy powyżej wymienionych przedsiębiorstwach mają być odpowiednio zastosowane postanowienia ustawy z dnia 18. września 1901, Dz. u. kr. Nr. 103, z następującymi zmianami:

§. 2.

Postanowienie §. 14. ustawy z dnia 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103 zostaje uchylone.

§. 3.

Dla przeprowadzenia regulacyj, zabudowań i zapór w §. 1. wymienionych ułoży Namiestnictwo wspólnie z Wydziałem krajowym program generalny, który ma zawierać porządek wykonania, termin rozpoczęcia i czas trwania poszczególnych przedsiębiorstw, oraz postanowienie, które przedsiębiorstwa zaprojektować i wykonać ma Administracja Państwa, a które Wydział krajowy.

Program ten ma być poddany uchwale Komisji ustanowionej w myśl §. 8. ustawy z dnia 18. września 1901, Dz. u. kr. Nr. 103, a następnie przedłożony c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych do zatwierdzenia w porozumieniu z innymi interesowanymi Ministerstwami.

Sporządzone przez Wydział krajowy na podstawie generalnego programu projekty generalne i kosztorysy dla poszczególnych regulacji poddać należy po tymczasowym ich udzieleniu Namiestnictwu, uchwale wspomnianej Komisji, a następnie przesłać do zatwierdzenia Ministerstwu spraw wewnętrznych.

§. 4.

Koszta poszczególnych przedsiębiorstw wymienionych w §. 1 ustalone zostaną ostatecznie przez Administrację Państwa w porozumieniu z Wydziałem krajowym na podstawie projektów.

Do pokrycia tych kosztów mają się przyczynić:

a) Skarb Państwa datkiem 60% z zastrzeżeniem, że wydatek przypadający na czas po roku 1912 zostanie w myśl §. 9. ustawy z dnia 11. czerwca 1901. Dz. p. p. Nr. 66. przyzwolony w drodze konstytucyjnej;

b) fundusz krajowy datkiem 40%.

§. 5.

W okresie do roku 1912 uiścić ma Państwo na częściowe pokrycie kosztów robót w §. 1. wyszczególnionych z kredytu przeznaczzonego na regulacye rzek w myśl ustępu trzeciego §. 8. ustawy z 11. czerwca 1901, Dz. p, p. Nr. 66,

kwotę	4,500 000 K,
kraj zaś	3,000.000 K.

Te datki państwowe i krajowe wpłynąć mają do funduszu budowy utworzonego po myśli §. 4. ustawy z dnia 18. września 1901, Dz. u. kr. Nr. 103, dla regulacyi przeprowadzić się mających wspólnymi kosztami państwa i kraju.

§. 6.

Wydział krajowy zostaje upoważnionym do zaciągnięcia osobnej pożyczki umarzalnej na pokrycie datku kraju w §. 5. wyszczególnionego.

Pokrycie datków kraju na roboty mające się wykonać po roku 1912 winno być w drodze ustawodawstwa krajowego w czasie właściwym zapewnione.

§. 7.

Co do utrzymania robót wykonanych na przestrzeniach rzek, potokach górskich i zaporach wymienionych w §. 1. po upływie czasu budowy oznaczonego dla odnośnego przedsiębiorstwa wydane będą osobne ustawy krajowe.

§. 8.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom spraw wewnętrznych, skarbu, handlu i rolnictwa.

